

[Over:] Het dilemma van Otto Warburg
door Ronny Lobo

Eric de Brabander en ik hebben een aantal zaken met elkaar gemeen. We zijn beiden opgegroeid op Curaçao, hebben bij elkaar in de klas gezeten, kregen bijles scheikunde van mijn vader en konden toen nog niet van elkaar vermoeden dat we schrijver zouden worden en wel bij dezelfde uitgeverij. Dat maakt mij in positieve zin bevooroordeeld, zou u denken. Toch begon ik met enige scepsis Erics laatste boek te lezen. 'Het dilemma van Otto Warburg', dat in 2016 het levenslicht zag bij In de Knipscheer. Ik heb nl. niet zo'n grote affiniteit met boeken die de gruweldaden van de mens, zoals oorlogen of slavernij als thema hebben. Al lezend dacht ik: wat heeft hij een lef om deze wreedheden zo schokkend neer te pennen. Op school stond Eric bij klasgenoten al bekend dat hij nergens voor terugdeinsde.

Het verhaal gaat over een Duitse Nobelprijswinnaar van Joodse afkomst die als wetenschapper in Duitsland de Tweede Wereldoorlog overleeft, tot verbazing van zijn collega's die de gruweldaden van Hitler ontvluchtten. Vanzelfsprekend waren ze achterdochtig over Otto's mogelijke betrokkenheid bij experimenten op gevangenen in concentratiekampen. 'Hitler zelf had onderzoek naar kanker de hoogste prioriteit gegeven in zijn Derde Rijk, hypochonder die hij was,' zegt de schrijver. Op een bepaald moment vraagt Chester Attenborough in de eeuwenoude leeszaal aan Otto: 'Hitler? Die jou, een halfjood, advies vraagt over de behandeling van een tumor aan zijn stembanden? Wat heb je geantwoord?' De moraal wordt steeds op de proef gesteld, o.a. meerdere malen met de verwijzing naar Shakespeare's uitspraak in Hamlet: 'There is no such thing either good or bad but thinking makes it so.' Otto brengt zijn vriend Chester nog meer van zijn à propos door op te merken: 'Misschien is zo iemand als Adolf Hitler juist datgene wat Duitsland op het moment nodig heeft. Totdat ons volk inziet dat ook Hitler niet de weg is die bewandeld moet worden. Ik geloof dat ik je wat mij betreft gerust kan stellen. Chester. Ik hoop dat die dag snel komt.' In het verhaal komen dergelijke provocaties veelvuldig voor. Voor mij geen reden om het boek weg te leggen, maar juist om door te lezen. Op

pag. 101 zegt de ene Dominicaanse vriend tegen de ander: 'Het doel heiligt de middelen. Ook als het middel Trujillo is.' Ook dit thema herhaalt, zich zoals in de volgende passage: 'Darwinistische theorieën? Ik heb het niet zo op met Darwin, alleen, zijn theorie onderschrijf ik wel. The survival of the fittest. Apen doen hetzelfde. Ze veroveren kolonies van hun soortgenoten, verkrachten de vrouwtjes en vermoorden de mannetjes. Zo verspreiden ze hun genen. Darwin ziet in mensen niet veel anders. Wandelende dragers van genen, die koste wat kost beschermd moeten worden. Al betekent dat moorden, roven en verkrachten. We zijn niet meer dan boodschappentassen gevuld met genen, en hebben slechts één doel. De voortplanting.'

Op vier momenten in het verhaal wordt gerefereerd aan het bord bij de ingang van het concentratiekamp Buchenwald: 'Jedem das Seine'- 'Eenieder krijgt wat hij verdient.' De lezer wordt ook hiermee geprovoceerd over recht en onrecht.

Bepaalde fragmenten hadden wat mij betreft weggelaten kunnen worden zoals het korte fragment over de verkrachting van vrouwen in het kamp op pagina 53. Het is quasi komisch waardoor het de ernst van de zaak niet weerspiegelt. Een andere zin die komisch overkomt is die over Sarah op pag. 72: 'Die nacht liet ze met tederheid haar geslacht zakken over de huiverend op zijn rug liggende Geert Meyer en maakte hem tot de hare.'

Het boek begint met een proloog waarvan het nut mij niet duidelijk is geworden. De epiloog waarmee het boek eindigt heeft een duidelijkere functie. Het naschrift geeft een helder beeld van waar de schrijver zijn inspiratie vandaan heeft gehaald en hoe hij tot de vervlechting van verschillende verhalen in één roman is gekomen. Het hoofdverhaal, waar ook de titel van het boek aan ontleend is, gaat over de experimenten die professor Otto Warburg uitvoerde voor zijn kankeronderzoek. Vele jaren later gaat de arts Esther er in Buchenwald naar op zoek. Ze trouwt met Tito, wiens familie heulde met het regiem van dictator Trujillo in de Dominicaanse Republiek. Op het eerste gezicht hebben de verschillende verhalen niets met elkaar te maken, behalve de overeenkomst tussen de gruweldaden van Hitler en Trujillo.

Eric moet hebben ingezien dat hij niet voor een gemakkelijke opgave stond. Hij heeft het boek verdeeld in vier 'verhalen' die hij met Romeinse cijfers heeft genummerd namelijk I Otto Warburg, II Sarah en Rebecca, III Tito, en IV Esther. Daarbinnen zijn er geen hoofdstukken benoemd of genummerd maar is de tekst onderverdeeld in hapklare brokken van soms slechts één pagina lang.

De eerste link naar Curaçao wordt op pag. 17 gemaakt door een verwijzing naar een toetje Soufflé Glacé au Curaçao, waar waarschijnlijk onze beroemde likeur in zat. Daarna nogmaals via Sarah die met haar achtjarige dochter het concentratiekamp overleeft. Ze besluit te emigreren naar haar zus Rebecca die zich met haar man in de jaren dertig vanuit Polen op het eiland vestigde. Voordat ook Tito, die in Parijs studeerde met een beurs van Trujillo, op Curaçao terechtkomt, werkt hij als ontwikkelingsarts in Centraal-Afrika. Pas op pag. 118 wordt de link gemaakt met het verhaal van Otto Warburg. Zo duurt het 168 pagina's voordat het verhaal van Esther wordt vervlochten met zijn kankeronderzoek. Dit vertraagt enigszins het verhaal en haalt de spanning eruit. Die komt later echter weer volop terug.

De Brabander verwijst enkele malen terug naar zijn eerdere romans zoals 'De supermarkt van Vieira' uit 2011. Ook bepaalde personages keren in zijn laatste roman terug zoals de kwakzalver Boyo uit 'Hot Brazilian Wax en het Requiem van Arthur Booi' uit 2013. Zijn eigen beroep als tandarts herhaalt hij in de persoon van E.Th. Raven.

Het boek beslaat ruim driehonderd jaar geschiedenis van Europa en het Caribisch gebied en zelfs Centraal-Afrika, vanaf de Franse poging om Curaçao te veroveren in 1678 tot het heden. 'We zijn hier allemaal ergens in het verleden op dit eiland aangespoeld,' zegt Tito bij de aanhef van een toast.

Het is Eric de Brabander gelukt om vele thema's, levensfilosofieën en de moraal van de mens op boeiende wijze met elkaar te vervlechten en het verleden met de toekomst te verbinden. Het boek is zoals Esther het zelf zegt op pag. 243: 'een verkenningstocht door de menselijke historie van de afgelopen eeuw'.

Bron: *De Ware Tijd Literair*, zaterdag 23 juni / zondag 24 juni 2018